नेपाल सरकार
Government of Nepal

कृषि विकास मन्त्रालय
Ministry of Agricultural Development

सिंहदरबार, काठमाण्डौ, नेपाल
Singhadurbar, Kathmandu, Nepal

Asian Food & Agriculture Cooperation Initiative

सुन्तला जात फलफूल खेती पात्रो (Citrus Calendar)

सुन्तला जात फलफूल खेती	बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्त्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र
हप्ता	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४
मौसम												
सुन्तला जात फलफूल उत्पादन प्रविधि												

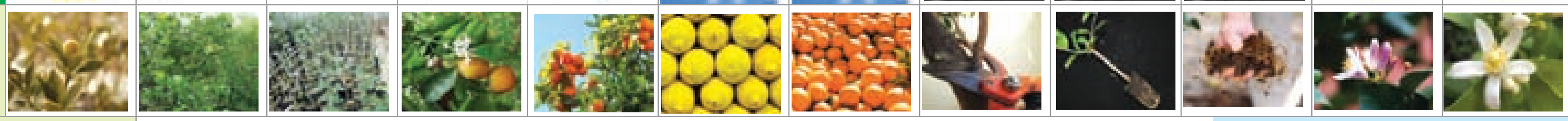

तयारीको अवस्था

बेर्नाको छनौट	उन्नत जातको बेर्ना किन्ने ।
मूख्य जातहरु (जातीय छनौट)	**कागती :** तराईका लागि एन.सी.आर.पी.-४९, एन.सी.आर.पी. -५३, एन.सी.आर.पी. - ५५, **सुन्तला :** धनकुटा स्थानीय, पोखरा स्थानीय, ओकित्सुवासे (मध्य पहाडको लागि) **जुनार :** स्थानीय, वासिङ्टन नाभेल, भ्यालेन्सिया ।
बगैंचा रेखाङ्कन र लगाउने दुरी	वर्गाकार □ वा षट्कोणाकार ⬡ वा गह्रा कान्ला तरीका । खाल्टोको दुरी **सुन्तला:** ५-६ मी. × ५-६ मी, **जुनार:** ६-७ मी. × ६-७ मी. र **कागती:** ४-५मी. × ४-५मी. गहिराई २ फिट र गोलाई ३ फिट भएको खाल्टो बिरुवा रोप्नु १-२ महिना अगावै खन्नुपर्छ । खाडलको भित्र भागमा सुकेको घाँस आदि मिसाएर र माथिल्लो भागमा पाकेको कम्पोष्ट वा गोबर मल, चुना, पिना आदि माटोमा मिसाएर पुर्नु पर्छ । खाडलको ढिस्को १ फिट जती अग्लो उठाउनुपर्छ ।

बिरुवा रोप्ने र स्याहार सुसारको अवस्था

बिरुवा रोप्ने समय र तरीका	सुन्तला जातको बिरुवा मुना फुट्नु अगाडी माघ-फाल्गुन पहिलो हप्ता वा असार महिनामा रोप्न सकिन्छ । बिरुवा रोप्ने खाडलको बिच भागमा रोपेर प्रशस्त पानी हाली बोटको वरीपरी छापरा राख्नु पर्दछ ।
सिंचाई र व्यवस्था	माटोको १ मिटर गहिराई सम्म चिस्यान उपलब्ध हुनुपर्छ । फूल फुल्ने र फल लाग्ने अवस्थामा सिंचाई अत्यावश्यक पर्छ । तर कुलो बनाई अत्याधिक पानीको निकास गर्नुपर्छ ।
झारपात नियन्त्रण	हातले झारपात निकालेर गोडमेल गर्ने । तर झारपात उम्रेको खण्डमा जुनै बेला पनि गोडमेल गर्न सकिन्छ ।
तालीम तथा काँट्छाँट	एक वर्षको बिरुवा रोप्दा २५ से.मी. माथि र दुई बर्षको बिरुवा रोप्दा २-३ मूल हाँगा राख्नुपर्छ । रोग लागेको हाँगा बर्षेनी छाँट्काँट गरेर हटाउँदा फल बढि दिन्छ ।
मलखादको प्रयोग	**फल लाग्ने प्रति बोट प्रति बर्ष:** **सुन्तला र जुनारमा :** कम्पोष्ट मल २५ किलो, नाइट्रोजन, फसफोरस र पोटास ५००:३०० :५०० ग्रामका दरले प्रयोग गर्ने । **कागतीमा :** कम्पोष्ट मल २५ किलो, डि.ए.पी-४३५ ग्राम, यूरीया - ७०० ग्राम, पोटास - ५५० ग्राम बर्षातको बेलामा हाल्नु राम्रो हुन्छ ।
किटनासक विषादीको प्रयोग	किराहरु देखीए मात्र प्रयोग गर्ने ।
रोगको व्यवस्थापन	समय समयमा कांट्छांट् गर्ने (रोगको मात्रा कम हुन्छ र फल पनि अत्याधिक लाग्छ) ।

फूल्ने र फल लाग्ने अवस्था

फूल्ने समय	फाल्गुन चैत्र (MARCH -APRIL) का बेला फूल फुल्दछन् ।
फूल खस्ने र कम फल लाग्ने समस्या	अत्याधिक पानी वा सुख्खा भएमा, राम्रो उन्नत बेर्नाको छनौट नभएमा, हिउँ परेमा समस्याको निवारण २,४ - डी १०-१५ पी.पी.एम. फूल फूल्ने र फल लागेपछि छर्ने ।
फल पाक्ने समय	फूल फूलेको २३५-२७० दिनमा पाक्छ ।

फल टिप्ने अवस्था

फल टिप्ने र भण्डारण	फल हरियोबाट पहेंलो रङ्गको हुन्छ र २ एम. एम. हाँगासँगै राखेर कैंचीले काट्ने ।

सुन्तला जात फलफूलमा लाग्ने कीराहरुको जानकारी

कत्ले कीरा नियन्त्रण विधिः

यो कीरा बाक्लो कत्लाभित्र हुने भएकोले विषादी छरे पनि नियन्त्रण गर्न गाह्रो हुन्छ । तसर्थ यो कीरा हिंड्ने (Crawling) अवस्थाको समय पत्ता लगाइ सर्वो वा एट्सो तेल १० देखि २० मिलिलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाई राम्ररी बोट भिज्ने गरी १०/१२ दिनको फरकमा छर्न सके सम्पूर्ण कत्ले किरा नियन्त्रण हुन्छ ।

हरियो पतेरा नियन्त्रण विधिः

पतेरोको फूल र बच्चा अवस्था पहिचान गरी संकलन गर्ने र नष्ट पार्ने । बढी क्षति पार्ने अवस्था भएमा रोगर वा मालाथियन वा यस्तै प्रकारका बढी गन्ध आउने विषादीहरु १ मि. लि. प्रती लिटर पानीका दरले छर्ने । विषादीको गन्धले पतेरो भाग्छ । विषादीको गन्ध हराएपछि पतेरो फेरि आउँछ तसर्थ ८/१० दिनको फरकमा ३।४ पटक छर्ने ।

सिट्रस सिल्ला नियन्त्रण विधिः

सबैखाले चुसाहा कीरा नियन्त्रण गर्ने । खपटे कीराले सिट्रस सिल्ला कीराको शिकार गर्दछ । एकखालका मसिना बारुला (Tamarexia radiatus) ले परजीविको काम गर्दछ । यसले सिल्लाको शरीरभित्र फूल पार्दछ र बच्चा निस्केपछि भित्री भाग खाई बाहिर निस्कन्छ ।

फल कुहाउने झिंगा कीरा नियन्त्रण विधिः

१. मालाथियन झोल १ एम.एल./लि. पानीमा १० ग्राम चिनी मिलाई छर्ने ।

२. एक किलोग्राम सख्खर पानीमा भिजाएर लेदो हुने गरी हल्का पकाउने र चिसो भएपछि १० एम.एल मालाथियन वा रोगर मिलाएर राम्ररी फिट्ने । यसरी तयार पारेको विषादीलाई बोटको अलग अलग हाँगामा लेप दल्ने ।

सुन्तला जात फलफूलमा लाग्ने रोगहरु

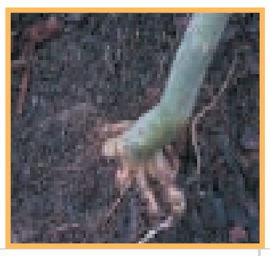

जरा कुहिने रोग नियन्त्रण विधिः

जरा कुहिएको बोटमा जुन भागतिर पात पहेंलिएको छ त्यही भागतिरको जरा खनेर कुहिएका जरा सिकेचरले काटेर हटाउने । कुहिएको जरा हटाईसके पछि सबै जरा लछ्प्प भिज्ने गरी १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रणले भिजाउने ।

फेद कुहिने रोग नियन्त्रण विधिः

तिनपाते रुट-स्टकमा कलमी गरिएका बेर्नाहरु लगाउने । बोटको बेसिन तथा फेद वरिपरि ट्राईकोडर्मा ढुसीको प्रयोग गर्न सकिन्छ । प्रत्येक वर्ष हिउँदमा फल टिपी काँटछाँट गरिसकेपछि बोर्डो- पेष्ट बनाई फेदमा दल्ने ।

गुँद निस्कने रोग (Gummosis) नियन्त्रण विधि :

नियमित रूपमा बगैंचा व्यवस्थापन गर्ने र रोग लागेका हाँगाहरु काटेर जलाई दिने । वार्षिक कार्य तालीका अनुसार पुरै बोट लछ्प्प भिज्ने गरी बोर्डो मिश्रण छर्ने ।

क्याङ्कर (कोत्रे रोग) नियन्त्रण विधिः

वर्षको २-३ पटक नियमित १ प्रतिशतको बोर्डो मिश्रण छर्ने । पात खन्ने कीरा लिफ माईनर नियन्त्रणको लागि विषादी प्रयोग गर्ने । रोग लागेका हाँगाहरु काँट्छाँट गरी कासुगिमाईसिन (Kasu-B) २ एम.एल./लि. पानीमा मिलाएर छर्ने ।

सिट्रस ग्रिनिङ नियन्त्रण विधिः

स्वस्थ बिरुवा लगाउने, सिट्रस सिल्ला नियन्त्रण गर्ने र रोगी बिरुवा नष्ट गर्ने ।

सुन्तला जात फलफूल खेतीको सरदर लागत खर्च र आम्दानी (प्रति हेक्टर)

१. खर्चतर्फ

क) ब्याज बिनाको खर्च (१० वर्षसम्मको कूल खर्च रु. ७,९७,५४०/-

विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
वार्षिक खर्च	११४७५०	६४३०५	५१८७५	५९८७५	५५७००	८५३५०	६०९५०	६३९५०	६६६५०	६७६००
जग्गा कर	१0000	१0000	१0000	१0५00	१0५00	१0५00	११000	११000	११000	१२000
जम्मा	१२४७५0	७४३0५	६१८७५	७0३७५	६६२00	९५८८५	७१९५0	७४९५0	७७६५0	७९६00

२. आम्दानीतर्फ

विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
अर्न्तबाली आम्दानी	५000	७000	६000	५000	३000	-	-	-	-	-
मह बिक्री (औसत १५ के.जी.)	२८00	४५00	४५00	५२५0	५२५0	५२५0	६000	६000	६000	७५00
फल उत्पादन	-	-	-	६९२५0	१२९४९७	१५२३५0	२६६६१२	४१५५00	६६४८00	९00२५0
जम्मा	७८00	११५00	१0५00	७९५00	१३७७४७	१५७६00	२७२६१२	४२१५00	६७0८00	९0७७५0

नोटः १० वर्षमा कूल आम्दानी रु. २६,७७,३0९/-

खुद नाफा घाटाको विवरण

विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
खर्च	१२४७५0	७४३0५	६१८७५	७0३७५	६६२00	९५८८५	७१९५0	७४९५0	७७६५0	७९६00
आम्दानी	७८00	११५00	१0५00	७९५00	१३७७४७	१५७६00	२७२६१२	४२१५00	६७0८00	९0७७५0
नाफा घाटा	-११६९५0	-६२८0५	-५१३७५	९१२५	७१५४७	६१७१५	२00६६२	३४६५५0	५९३१५0	८२८१५0

सुन्तला जात फलफूल

मध्य पहाडमा कागतीको उत्पादन अवधि अत्यन्त छिटो हुने भएकोले तराईको गर्मी हावापानी अगौटे कागती उत्पादनको लागि उपयुक्त स्थल हो । तराईमा एन.सी.आर.पी -४९ जात बढि फल्ने देखिएको छ भने एन.सी.आर.पी-५३ जात बर्षैभरी फल्ने जात हुन् । एन.सी.आर.पी -५५ क्यान्कर रोग सहन सक्ने जात हो । यी जातहरु असारदेखि भदौसम्म प्रति बोट २ देखि ३ हजार दाना फल्ने जातहरु हुन् ।

जुनार खेती

जुनार खेतीको लागि चाँडो पाक्ने वासिङ्टन नेभेल र ढिला पाक्ने भ्यालेन्सिया लेटले राम्रो उत्पादन दिन्छ । जुनारलाई रस्टिक स्टोरमा तीन महिनासम्म भण्डारण गर्न सकिने भएकोले गर्मीमा समेत जुनारको भ्यालेन्सिया लेट जात बजारमा बेच्न सकिन्छ र यो समयमा जुनारको माग अत्याधिक हुन्छ ।

सुन्तलाको पाक्ने समय मंसिरदेखी माघसम्म भएकोले कृषकहरुले राम्रो आम्दानी गर्न सकेका छैनन् । तसर्थ भाद्र महिनामा नै पाक्ने बोट सानो हुने फलमा बीउ नहुने ओकित्सुवासे जातको सुन्तला खेती गर्नु उत्तम हुन्छ ।

सुन्तला जात फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा

चाइनिज सिट्रस फलाई (औंसा) मुख्य किरा भएकोले यसको नियन्त्रण गर्न प्रोटिन युक्त चारोको प्रयोग गर्नु पर्दछ । गोमोसिस र जरा कुहिने रोग नियन्त्रणका लागि एन्टी रट नामक विषादी १० मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर पालुवा हाल्ने समयमा छर्किदाँ यो रोगबाट बच्न सकिन्छ । त्यस्तै खराने रोगको नियन्त्रणका लागि इन्सफ नामक विषादी २.५ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कदा प्रभावकारी भेटिएको छ । एट्सो तथा सर्भो जस्ता खनिज तेल ५ मि.लि. र रोगर १ मिलीलिटर प्रति लिटर पानीमा मिसाएर माघ-फाल्गुन र जेष्ठ-असारमा छर्कदा कत्ले किराहरुको प्रभावकारी नियन्त्रण गर्न सकिन्छ ।

फल राम्ररी पाकेपछि टिप्ने र ग्रेडिङ्ग गरेर मात्र बजारमा बेच्न पठाउने व्यवस्था गर्नुपर्छ । फल टिप्दा फलमा चोटपटक लागेको हुनुहुँदैन ।